

Asia: VN/8830/2019

Lausuntopyyntö selvityksestä usean kielen merkitsemisestä väestötietojärjestelmään

Lausunnonantajan lausunto

Selvityksessä on arvioitu vaikutuksia kieliryhmiin. Mitä muita mahdollisia vaikutuksia usean kielen merkitsemisellä väestötietojärjestelmään olisi kieliryhmiin. Pyydämme teitä erottelemaan vastauksessanne malli A:n ja malli B:n arvioidut vaikutukset.

Uudistuksen tavoitteissa ja väestötietojärjestelmästä saatavien tietojen käytössä on ristiriitaa, jota selvityksessä ei ole vielä huomioitu, mutta mikä tulee ottaa huomioon tehtäessä muutoksia väestötietojärjestelmän perusratkaisuihin. Uudistuksella tavoitellaan henkilön kielten osaamisen ja kielten käytön kattavampaa näkymistä väestötietojärjestelmässä. Väestötietojärjestelmässä tulisi selvityksen mukaan mahdollistaa useampaan kieli- ja/tai väestöryhmään kuulumisen, jolla tuettaisiin henkilön moni-identiteetin ilmaisua, useampaan kieliyhteisöön kuulumista ja vapaata itseidentifikaatiota. Uudistuksella pyritään siis tukemaan yksilön oikeuksia ja vapauksia ja niiden toteutumista. Kyseisiä väestötietojärjestelmän tietoja käytetään yhteiskunnassa kuitenkin tosiasiallisesti pääasiassa muuhun kuin yksittäistä henkilöä koskevaan päätöksentekoon. Mitään vaihtoehtoja ei ole selvitetty, kuinka uudistuksen tavoitteet voitaisiin turvata mahdollisimman pitkälle myös ilman, että muutetaan nykyisen VTJ-rekisteröinnin perustaa. Ne käyttöalat, joissa väestötietojärjestelmän äidinkieltiedolla on suoraa vaikutusta ovat ennen kaikkea suunnittelu ja tilastointi sekä kuntien kielisyydet ja valtionosuudet, jotka on mainittu selvityksessä. Näiden osalta malli B ei muuttaisi olennaisesti nykytilaa, mikäli äidinkieleksi merkittäisiin ensisijainen äidinkieli ja toissijaisena tietona olisi kotikieli, joita voitaisiin toiminnassa kutsua myös muiksi henkilön äidinkieliiksi. Näitä voisi olla useampi, mutta toiminnan järkevyyden kannalta ei kuitenkaan määrättömästi. Tarkoituksena ei liene ole kuitenkaan toimia listana kaikille henkilön osaamille kielille, vaan ilmentää hänen identiteettiinsä kuuluvien äidinkielten määrää. Kotikielellä tai muilla äidinkiellillä ei olisi todennäköisesti merkittävää vaikutusta nykyisiin tilastointi-, kuntien kielisyys yms. ratkaisuihin, mutta tämä mahdollistaisi kuitenkin henkilön kaikkien äidinkielten ilmoittamisen ja monikielisen identiteetin ilmaisun sekä tiedonsaannin siitä yhteiskunnan tasolla myös tilastollisesta ja suunnittelunäkökulmasta.

VTJ:n äidinkieltietoa käytetään yksittäistä henkilöä koskevaan päätöksentekoon ja yksilöön suoranaisesti vaikuttavasti lähinnä ainoastaan viranomaisviestinnässä ja siinä nimenomaan

ensimmäisessä yhteydenotossa, ellei henkilö itse ole ilmoittanut kyseisessä asiainnissa käytettävää asiointikieltään. Väestötietolain 18 §:n mukaan henkilön väestötietojärjestelmään ilmoittamaa äidinkieltä ja asiointikieltä pidetään julkisesti luotettavina tietoina, jollei osoiteta, että tieto on virheellinen tai puutteellinen. Henkilöllä on kuitenkin aina mahdollisuus valita päätöksenteossa käytettävä kieli myös väestötietojärjestelmästä riippumatta.

Henkilön yksilöllisten oikeuksien ja vapauksien täysimääräinen täyttäminen VTJ:n kautta edellyttäisi, että myös tietojen käyttöä samanaikaisesti säänneltäisiin nykyisestä olennaisesti poikkeavalla tavalla. Näillä sääntelymuutoksilla olisi todennäköisesti myös vaikutuksia julkiseen talouteen ja nimenomaan vaikutukset niihin tahoihin, jotka tietoja hyödyntävät, ovat olennaisia. Jos väestötietojärjestelmän käytön perusteita muutetaan, tästä aiheutuu myös muita taloudellisia seurauksia kuin ainoastaan tietojärjestelmien tekniset muutuskustannukset. Tällaisia ovat mm. käsittelyprosesseihin aiheutuvat muutokset, mikä tarkoittaa vaikutuksia mahdollisesti useilla kymmenillä säädöksillä säänneltyihin viranomaisprosesseihin. Esimerkiksi viranomaisten päätökset ja ilmoitukset asiakkaille lähetetään aina joko asiakkaan äidinkielellä tai asiointikielellä, nykyisin siis aina joko suomeksi tai ruotsiksi ja tietyissä tapauksissa jollakin saamen kielistä. Malli B ei tältä osin suoranaisesti muuttaisi nykykäytäntöä, mutta mallin A mukaisessa usean äidinkielen tilanteessa menettely muuttuisi siten, että päätelyssä tarvittaisiin aina nimenomaan asiointikieltä, eikä äidinkieltä - siis myös niiden osalta joilla yhtenä äidinkielenä on suomi ja/tai ruotsi. Muussa tapauksessa asiointikielen ollessa vapaaehtoinen ja jos äidinkielet ovat suomi ja ruotsi, eikä henkilö ole valinnut asiointikieltä, viranomaiset voisivat vapaasti valita, käytetäänkö viestinnässä henkilöön suomea tai ruotsia. Viranomaiset Suomessa eivät siis voisi VTJ:n perusteella enää suoraan nähdä, millä kielellä henkilö haluaa asioida.

Esimerkkinä muutoksista yhteiskunnan toimintoihin voidaan nostaa koulujen oppilasmääräarviointi, joka tehdään tällä hetkellä kunnissa lasten väestötietojärjestelmään merkityn äidinkieli -tiedon perusteella. Jos lapselle ei ilmoitettaisi väestötietojärjestelmään merkittävänä tietona lainkaan tämän useiden äidinkielten keskinäistä prioriteettijärjestystä, tällaista suunnittelua ei voitaisi enää nykyisessä laajuudessa tehdä pelkästään väestötietojärjestelmän tietojen perusteella, vaan tällöin olisi aina lisäksi tiedusteltava kaksi-tai monikielisissä perheissä vielä erikseen, minkäkieliseen opetukseen lapsi kulloinkin halutaan. Myös kuntien kielisyyden määrittelyyn tulee vaikutuksia siinä tapauksessa, jos henkilöllä voi olla merkittynä useita äidinkieliä, mikäli kielten priorisointijärjestystä ei olisi merkitty väestötietojärjestelmään mitenkään, ja kun kielivalikoimaan kuuluisivat sekä suomen- että ruotsinkieli tasa-arvoisina äidinkielinä.

Käytännön toiminnassa on tullut esille monien vanhempien toive voida merkitä kummankin vanhemman kieli lapselle äidinkieleksi, koska on vaikea päättää mikä merkitään äidinkieleksi vastasyntyneelle, kun asialla on vaikutuksia vasta myöhemmin, viimeistään kun lapsi ilmoitetaan kouluun. Äidinkieltä on kuitenkin mahdollisuus vaihtaa väestötietojärjestelmässä vapaasti omalla ilmoituksella ja näin myös tapahtuu, niin huoltajien toimesta lastensa osalta kuin täysi-ikäistyneiden nuorten osalta korkeakouluvalintoja tehtäessä.

Selvityksessä on arvioitu vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Mitä muita mahdollisia vaikutuksia usean kielen merkitsemisellä väestötietojärjestelmään olisi viranomaisille. Pyydämme teitä erottelemaan vastauksessanne malli A:n ja mallin B:n arvioidut vaikutukset.

Malli A:

- paljon vaikutuksia koko viranomaistoimintaan - enemmän säädösmuutoksia
- VTJ:n aineistoa käytetään tutkimuksiin ja tilastointiin, joissa on käsitelty nimenomaan äidinkieltä - asialla olisi vaikutusta vanhojen tutkimus/tilastosarjojen vastaavuuden säilyttämiseen
- tässä vaihtoehdossa tulee myös päättää, mikä henkilön useasta äidinkielestä valitaan luovutettavaksi tietopalveluissa vai luovutetaanko kaikki ja miten vastaanottaja käsittelee useampia äidinkieliä. Nykyiset VTJ:n poimintaohjelmat on tehty käsittelemään vain yhtä äidinkieli-kenttää
- äidinkieli-tietoa käsitellään sadoissa poimintaohjelmissa, joihin kaikkiin on tehtävä vastaavat muutokset
- useamman äidinkielen tilanteessa voisi olla aiheellista luovuttaa ainoastaan asiointikieli -tieto, tapauskohtaisesti määriteltävä (tietojen käsittelyn minimointiperiaate)
- tietopalveluiden muutokset vaikuttavat tiedon käyttäjien sovelluksiin. Näitä kustannuksia ei tässä ole arvioitu.
- kuntien kielisyyden määrittely, mikäli kielten priorisointijärjestystä ei olisi merkitty väestötietojärjestelmään
- muutokset kaikkiin niihin toimintoihin, joissa prosessi perustuu automaattipäätteeseen VTJ:n äidinkielitietojen perusteella
- lisää hallinnollista taakkaa sen selvittämiseksi, mikä on ensisijaisesti käytettävä kieli
- niiden viranomaisten, jotka lähettävät päätöksiä henkilölle ilman, että hän tekee ensin valinnan prosessin käytettäväksi haluamastaan kielestä, pitäisi muuttaa päätteeseen tutkimaan asiointikielitietoa myös niiden henkilöiden osalta, joilla äidinkielenä on suomi ja/tai ruotsi. Tai sitten muuttaa menettely sellaiseksi, että päätös, tiedoksianto, jne. toimitetaan aina molemmilla kielillä suomi ja ruotsi, joka ei kokonaistaloudellisesti vaikuta järkevältä ja voisi myös aiheuttaa kritiikkiä niiden henkilöiden osalta jotka esim. ovat selkeästi suomenkielisiä.
- useissa tapauksissa lainsäädäntöä tulisi tässä vaihtoehdossa muuttaa, koska esim. päätöksen tekemisen, tiedoksiannon etc. antamisesta on säädetty ensisijaisesti henkilön äidinkielellä ja vasta toissijaisesti asiointikielellä, jos henkilön äidinkieli on muu, kuin suomi tai ruotsi.

Malli B:

- VTJ:n ja muidenkin järjestelmien kannalta yksinkertaisempi ratkaisu, jossa tarvitaan ainoastaan yksi (tai jos useampi) uusi kenttä, kotikieli (tai n kpl)
- vähemmän vaikutuksia, mm. kuntien kielisuhteita ja viranomaisten kielivelvollisuuksia koskevia säännöksiä ei tarvitsisi muuttaa

- vähemmän muitakin säädösmuutoksia
- kotikielestä tulisi eri arvoinen kuin äidinkieli (määritelmät laissa)
- tarvittavat terminologiset muutokset kaikkiin niihin säännöksiin, joissa tarvitaan äidinkielen ja kotikielen välistä erottelua
- lainsäädännöllinen ratkaisu siihen, miten kotikieli määritellään ja mitä nimitystä siitä käytetään (kotikieli/muu äidinkieli/muu kieli tmv) sekä miten se suhtautuu henkilön ensisijaiseen äidinkieleen sekä missä merkityksessä niitä käytetään
- tiedon luotettavuuden määrittely itse ilmoitettavana tietona (nykyisin äidinkieli -tietoa VTJ:ssä pidetään luotettavana, vaikka se on itse ilmoitettava tieto)
- kotikieli -tiedon tarve ja sen merkitys olisi päätettävä kussakin tätä tietoa käyttävässä organisaatiossa sen sisäisesti

Mitä taloudellisia vaikutuksia usean kielen merkitsemisellä väestötietojärjestelmään olisi teidän kannaltanne? Pyydämme teitä erottelemaan vastauksessanne malli A:n ja mallin B:n arvioidut vaikutukset.

Lopulliset Digi- ja väestötietovirastolle aiheutuvat vaikutukset voidaan selvittää tarkasti vasta yksityiskohtien ratkettua, kustannukset on tässä vaiheessa siis arvioitu vasta alustavasti ja ainoastaan siltä kannalta, mitä muutoksen toteuttaminen itse väestötietojärjestelmässä aiheuttaisi.

Arviomme mukaan B-vaihtoehdon kustannusvaikutukset ovat niin väestötietojärjestelmän muutostöiden osalta kuin muutoinkin mm. tilastoinnin ja suunnittelun kannalta ja muissakin virastoissa ja toimijoilla merkittävästi pienemmät, kuin A-vaihtoehdossa, koska A-vaihtoehdossa äidinkielten määrä muuttuisi nykyisestä.

Lausuttavassa selvityksessä oleviin kustannusarvioihin kummassakin tapauksessa olivat vielä huomioimatta mm. lomakkeisiin ja ulkomaalaisten rekisteröintiprosessien muutoksiin ja muihin sovellusmuutoksiin sekä tietopalvelusovelluksiin aiheutuvat kustannukset. Alustavien arvioiden mukaan selvityksessä jo mainittuihin määriin voidaan arvioida tulevan kumpaankin n. 50 000 euroa näistä lisää, eli arvioidut kustannukset väestötietojärjestelmän teknisten muutosten osalta olisivat siis A-vaihtoehdossa noin 170.000 euroa ja B-vaihtoehdossa 150.000 euroa. Missään summassa ei ole otettu huomioon DVV:n oman työn osuutta, eikä uudistuksen muutosvaikutuksia ole vielä kattavasti arvioitu äidinkieli- ja asiointikielitietoja hyödyntävissä sovelluksissa ja toiminnoissa tai muutostietopalvelussa.

Väestötietojärjestelmää käyttävien organisaatioiden on myös arvioitava omissa järjestelmissään aiheutuvat kustannukset muutoksista, jotka ovat välttämättömiä muutettujen tietojen vastaanottamiseksi ja siirtämiseksi niiden järjestelmiin sekä omien järjestelmiensä osalta muutettavat käsittelyprosessit.

Mikä selvitetystä vaihtoehtoista olisi teidän mielestänne paras malli toteutettavaksi?

Malli B

Kirjoittakaa tähän, jos teillä on muuta lausuttavaa

VAIHTOEHTOJEN MALLI A JA MALLI B TARKENTAVAA ARVIOINTIA

Digi- ja väestötietovirasto valitsee lausunnossaan malli B:n paremmaksi vaihtoehdoksi ensisijaisesti siitä syystä, että Malli A:n vaikutuksia ja kaikkia sen edellyttämiä ratkaisuja ei ole valinnan edellyttämällä kattavuudella selvitetty. Virasto esittää malleista A ja B vielä seuraavat tarkemmat huomiot:

Jos väestötietojärjestelmään sallittaisiin kahden (tai useamman) äidinkielen merkitseminen henkilön tietoihin, tarvitaan muutoksia ilmoitusmenetelmiin, jotta jatkossa henkilön olisi mahdollista ilmoittaa itselleen tai lapselleen useamman kuin vain yhden äidinkielen. Muutoksella olisi vaikutuksia väestötietojärjestelmän tietokantaan sekä sen ylläpitosovelluksiin ainakin mm. lapsen rekisteröimiseksi ja ulkomaalaisen rekisteröimiseksi. Tällä muutoksella olisi vaikutuksia koko suomalaisen viranomaistoimintaan. Sensijaan ”kotikieli” -merkinnällä väestötietojärjestelmään tarkoitettaisiin niitä muita kieliä, joita esim. lapsen äidinkielen lisäksi lapsen kotona puhutaan. Kotikieli-tiedolla olisi tarvetta esim. kuntien suunnitellessa maahanmuuttajaperheiden palveluja ja etuna siinä olisi se, ettei mm. kuntien kielisuhteita ja viranomaisten kielivelvollisuuksia koskevia säännöksiä tarvitsisi muuttaa. Hyödyt kohdistuisivat erityisesti yksittäiseen henkilöön, jonka olisi mahdollista ilmoittaa useampi puhumansa kieli väestötietojärjestelmään. Tämä parantaisi ”hyvä-tietää -tasolla” tietoa siitä, kuinka paljon kaksi- tai useampikielisiä henkilöitä on tai tietoa siitä, mitä kieliä Suomessa ylipäättään puhutaan. Kuitenkin molemmilla toteutusvaihtoehdoilla olisi merkittäviä vaikutuksia väestötietojärjestelmään ja niistä aiheutuu kustannuksia Digi- ja väestötietoviraston lisäksi myös muille viranomaisille sekä yksityissektorin toimijoille - hyötyjen ja vaikutusten sekä kustannusten suhdetta ei ole vielä tarkasteltu ehkä riittävästi.

Äidinkieleksi tai kotikieleksi merkittävällä kielellä ei olisi sama oikeudellinen asema ja vaikutus. Mikäli valittaisiin useamman äidinkielen merkitseminen väestötietojärjestelmään, olisi syytä harkita myös terminologiaa, käytettäisiinkö kaikista äidinkieleksi merkityistä kielistä samaa termiä, ”äidinkieli”, vai otettaisiinko käyttöön uusia termejä. Mahdollisesti ratkaisu B-mallin mukaisena muutokset olisivat pienempiä niin VTJ:ssä, kuin VTJ-tietojen hyödyntäjillä myös terminologisessa mielessä. Tämä mahdollistaisi myös vaiheittaisen siirtymän ratkaisuun. A-mallissa sensijaan, jossa äidinkieliä olisi useampia, pitäisi lähtökohtaisesti kaikkien toimijoiden siirtyä samanaikaisesti ratkaisuun, joka mahdollistaa kunkin toimijan rekisterissä usean äidinkielen merkitsemisen ja käsittelyn. Pohdintaa muutos aiheuttaisi muillakin aloilla kuin tietotekniikassa, opetusallalla esimerkiksi ylioppilaskirjoituksissa äidinkieli ja kirjallisuus tunnetaan monitieteisenä taito-, tieto- ja kulttuuriaineena - riittäisikö useamman rinnakkaisen äidinkielen opetukseen resursseja.

Asiointikielimerkintää koskevia määräyksiä tulee myös tarkastella. Useamman äidinkielen tilanteessa vaihtoehtoina olisi joko merkitä joku kielistä ensisijaiseksi äidinkieleksi tai merkitä joku kielistä asiointikieleksi, joka suomen- ja ruotsinkielisillä vastaisi tämänhetkistä äidinkieltä. Kuitenkin henkilö, jolla on äidinkielenä esim. sekä suomi että ruotsi, voisi kieltäytyä valitsemasta jompaa kumpaa näistä ensisijaiseksi perustelemalla olevansa täysin kaksikielinen. Tällaisia tilanteita silmällä pitäen tulisi ilmeisesti muuttaa myös nykyistä asiointikielen merkitsemissännöstä niin, että se merkittäisiin aina myös silloin, kun henkilöllä on useampi äidinkieli. Nykyisin asiointikieli voidaan merkitä ainoastaan, kun henkilön äidinkieli on muu kuin ruotsi tai suomi. Tällä olisi vaikutuksia kaikille niille toimijoille, jotka hyödyntävät VTJ:stä äidinkielitietoa, ko. lainsäädäntö ja päättelyketjut on muutettava järjestelmissä hyödyntämään asiointikieltä myös suomen- ja ruotsinkielisten henkilöiden osalta.

Nykyisin väestötietojärjestelmässä on merkittynä henkilön äidinkielitieto kaksi- ja kolmekirjaimisena koodina ISO 639-1 ja ISO 639-2 standardien mukaisesti. Tämän ohella on muutama keinotekoinen koodiarvo, kuten 98 tai 998, jotka kertovat, että kielitieto on tallennettu selväkielisenä tekstinä. Myös kotikieli-tiedon merkitsemisessä tulisi käyttää kielen ISO standardista löytyvää koodiarvoa, mikäli sellainen on olemassa. Jos kielitietoja lähdetään keräämään uutena tietona, ei konversiota ole tarpeen tehdä eri järjestelmissä. Sähköisessä palvelussa käytettäisiin todennäköisesti myös valmista standardoitua kielivalikkoa, josta kielet valitaan. Vapaasti kirjoitettavaa kenttää ei voida käyttää, koska sähköiset palvelut eivät pysty tulkitsemaan vapaasti kirjoitettua tekstiä välttämättä aina oikein eri variaatioissa esim. kirjoitusvirheiden vuoksi ja koska kieliä voidaan kirjoittaa eri kielillä eri tavoin. Sähköistä ilmoitusmenetelmää kehitettäessä on tärkeitä informoida henkilöä selkeästi niin, että väestötietojärjestelmään ei olisi tarkoitus luetella kaikkia osaamiaan kieliä, vaikka niitä olisi useampia.

Vaihtoehto A on joidenkin isojen julkishallinnon poimintapalvelujen (esim. terveydenhoidon ja tilastoinnin tarpeisiin) kannalta erittäin hankala vastaavuudessa aiempiin tutkimus- ja tilastosarjoihin, joissa on käsitelty nimenomaan äidinkieltä ja uhkana on, että vastaavuus kävisi mahdottomaksi.

Jos äidinkieliä olisi useampia ja jos kaikki äidinkielet ovat samanarvoisia, mikä henkilön useasta äidinkielestä valitaan luovutettavaksi vai luovutetaanko kaikki ja tällä on vaikutusta sekä tietojen luovuttavassa päässä että tietojen vastaanottavassa päässä. Nykyiset poimintaohjelmat on tehty käsittelemään vain yhtä äidinkieli -kenttää. Äidinkieli -tietoa käsitellään ja se luovutetaan lähes aina, joten vaikutuksia on satoihin poimintaohjelmiin. Vaihtoehto B on tältä kannalta käyttökelpoisempi ratkaisu. Kysymys olisi järjestelmässä vain yhdestä uudesta tietokentästä, eikä kotikieli olisi välttämättä julkishallinnon poimintapalveluissa luovutettava tieto. DVV:n Omien tietojen tarkastus ja Ilmoita Itse -palveluun tulisi myös muutoksia, mikäli halutaan, että tiedot ilmoitetaan itse sähköisesti. Lapsen tietoja ilmoitettaessa tähän tarkoitukseen varatulla lomakkeella valitaan tällä hetkellä aina myös lapsen äidinkieli - myös tähän ilmoitusmenettelyyn tulee tehdä muutoksia kummassakin vaihtoehdossa A ja B. Samoin ulkomaalaisen rekisteröinnin yhteydessä menettelyä pitää muuttaa, jos siinä haluttaisiin heti kerätä kaikki henkilön äidinkielet.

Yhtenä pohdittavana asiana on jo mainittu termien äidinkieli ja kotikieli määrittely ja niiden merkitys VTJ:ssä. Joitakin kysymyksiä jää selvityksessä vaille vastauksia. Saavutetaanko uudistuksella sillä tavoiteltavia päämääriä, jos kotikieleksi voitaisiin ilmoittaa mikä tahansa kieli, jota lapsi jossain määrin oppii, kun vanhemmat, joiden kummankaan oma kieli se ei ole, käyttävät sitä kotona yhteisenä kielenä erilaisissa tilanteissa, mutta puhuvat myös omaa kieltään lapselle. Otetaan tämän havainnollistamiseksi kaksi esimerkkitilannetta: Esimerkki/1: mies on suomenkielinen ja vaimo thaikielinen ja kotona puhutaan yhteisenä kielenä myös englantia. Miten lapselle merkitään nämä kolme kieltä, äidinkieli/kotikieli/asiointikieli? Voiko tässä tapauksessa merkitä lapsen äidinkieleksi myös englanti vai onko se kotikieli? Esimerkki/2: Jos isällä on äidinkielenä ruotsi ja suomi ja äidillä thai, voitaisiin lapsen äidinkieleksi mahdollisesti merkitä kaikki kolme kieltä: suomi, ruotsi ja thai.

Uudistuksen yhteydessä olisi siis ratkaistava, olisiko äidinkieleksi merkittävältä kieleltä edellytettävä esimerkiksi, että sen tulisi olla jommankumman vanhemman kieli. Tästä johtuisi seuraavaksi kysymys, tulisiko väestötietojärjestelmän automaattisesti myös tarkistaa kieliä ilmoitettaessa myös lapsen vanhempien käyttämät kielet ja tulisiko siitä tarvittaessa huomautus tai asetettaisiinko joitain rajoituksia, mitä äidinkielellä tai kotikielellä tarkoitetaan? Jos uudistuksella tavoitellaan henkilön kielten osaamisen ja kielten käytön kattavampaa näkymistä väestötietojärjestelmässä, on huomattava että äidinkieli väestötietojärjestelmässä on kuitenkin vain henkilön itsensä tai hänen vanhempansa ilmoittama, eikä tälle aseteta mitään vaatimuksia, eikä VTJ:n tiedoilla enään voida osoittaa henkilön kielten osaamista saati kielitaidon tasoa. Poikkeuksena on ainoastaan saamen kielet, joiden osalta on asetettu tietyt kriteerit saamen kielen tallentamiseksi väestötietojärjestelmään. Siinä on merkitystä mm. sillä, että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään.

Äidinkieli voidaan teknisesti ilmoittaa väestötietojärjestelmään vapaasti myös itsepalveluna, eikä mitään järjestelmän sisään rakennettuja automaattisia tarkistusmenetelmiä ole. Tämä on otettava huomioon väestötietojärjestelmän tietoja käsiteltäessä kaikkien kielten osalta.

Nykyinen väestötietojärjestelmän tietokannan rakenne mahdollistaa äidinkielen ja asiantikielen lisäksi ainoastaan yhden lisäkielen merkitsemisen, siis esimerkiksi yhden kotikielen tai toisen äidinkielen merkitsemisen. Vain yksi lisäkieli vaatisi siis ainoastaan tällaisen lisäyksen väestötietojärjestelmän kooditukseen ja uuden kentän muutamiin sovelluksiin, jotta se saataisiin tallennettua esim. lapselle ja ulkomaalaisen rekisteröinnissä. Ylläpidon kannalta muutos olisi tällöin pieni, koska kannan rakennetta ei tarvitsisi muuttaa ja kyse olisi vain yhden yksittäisen tiedon lisäämisestä. Jos äidinkieliä tai kotikieliä pitäisi voida ilmoittaa useampia, vaatisi tämä merkittävämpiä muutoksia myös VTJ:ään ja sen periaatteisiin.

Selvityksessä on arvioitu, että usean äidin kielen merkitsemisestä Väestötietojärjestelmään vältettäisiin se, että erikielisten vanhempien tulisi valita lapsen kieli. Tältä osin on huomattava, että useakielisyydestä huolimatta olisi vanhempien kuitenkin aina valittava lapselle vain yksi asiantikieli kummassakin vaihtoehdossa. Asiantikieli voi olla vain suomi tai ruotsi, jotta viranomaiset pystyvät päättämään, mitä kieltä voidaan käyttää ko. henkilöä lähestyttäessä muun tiedon puuttuessa.

Salovaara Timo
Digi- ja väestötietovirasto - Palvelut-osasto